

Krizalit

Planlamada Revize Edilmiş "Kristal Küre" Modeli (mi)?

Alkan Soyak

asoyak@marmara.edu.tr

Kalkınma planlaması, diğer birçok unsurun yanı sıra veri toplama ve geleceğe yönelik tahminde bulunma faaliyetlerini içeren bir süreçtir. Yapılan tahminlerin gerçekçi olması, planın başarısı için önemli etkenlerden biridir. Bu nedenle tahminlerde güvenilir istatistikî verilerden ve gelişmiş ekonometrik modellerden yararlanılması kaçınılmazdır. Konuya bir metaforla dikkat çekmek gerekirse; **"planlamacılar 'Kristal Küre'ye bakarak geleceği okuyan ve tahmin yapan falcılar değildir"**. Örneğin, Türkiye'de DPT'nin ilgili birimlerinde çalışan uzmanlar, ilgili diğer kişi ve kurumlarla işbirliği içinde geliştirilen ekonomik modeller yardımıyla plan dönemine yönelik makroekonomik ve sektörel göstergelerin tahminlerini yaparlar. Ancak tüm çabalarımıza karşın, 2007-2013 dönemini kapsayan 9. Kalkınma Planı'ndaki tahminlerin dayandığı model ya da modellere dair bilgiye ulaşamamamız, yapılan tahminlerin ne kadar gerçekçi olduğu sorusunu ister istemez akıllara getirmektedir.

DPT, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün *"DPT Makroekonometrik Modeli"* başlıklı yayınından hareketle, Türkiye'de ulusal kalkınma planlarını hazırlamakla görevli olan teşkilatın ilk 8 kalkınma planı süresince, zamanla niteliksel değişime uğrayan bir "ekonomik modelleme deneyimi" sergilediğini anlıyoruz. Planlama metodolojisi açısından "aşamalı planlama" yaklaşımını kullanan teşkilatın makroekonomik modellemeyle ilgili çalışmaları, planlı kalkınma döneminin başlangıcı olan 1960'ların ilk yıllarına kadar dayanıyor. İlk kalkınma planıyla birlikte uygulanan tek sektörlü büyüme modeli zamanla geliştirilip, Input-Output (I-O) modelleri ile birlikte çeşitli ekonometrik modeller de kullanılmaya başlanıyor. Şöyle ki, ilk beş kalkınma planında zaman içinde geliştirilmiş olan Harrod-Domar tipi büyüme modeli ve input-output modelleri kullanılmış. 1980'li yılların başından itibaren uygulanan neo-liberal politikalarla birlikte, dışa açık, serbest pazar ekonomisine geçişi öngören ve devleti ekonomik hayatın dışına itmeye yönelik iktisat politikaları planlama modellerine de yansımış. Dünyayla bütünleşmede kısa dönemli istikrar sorunları öne çıkınca ve "kalkıncı planlamadan" "dışa dönük istikrarıcı planlamaya" geçişle birlikte, geçmiş plan modellerinden farklı olarak ilk kez 1987'de gündeme gelen ve 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda kullanılan, daha sonra geliştirilerek 7. ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Planlarına da uygulanan bir makroekonometrik model oluşturulmuş (DPTMAKRO). Sonuç olarak planlamada bu modelden yararlanılmakla beraber, 7. Beş yıllık Kalkınma Planı'nın sektörel tahminlerinde (DİE'nin 1990 I-O tablosundan güncelleştirilen) 1994 (I-O) tablosu kullanılmış, 8. Beş yıllık Kalkınma Planı'nda ise 1996 yılı (I-O) tablosundan yararlanılmış.

DPT web sitesinin "9. Kalkınma Planı Çalışmaları" bölümüne girildiğinde planın hazırlanış aşamasında DPTMAKRO ya da bir başka modelin kullanılıp kullanılmadığına yönelik herhangi bir bilgi elde edilemiyor. Plan metni incelendiğinde ve *"Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri"*nin yer aldığı kısımlara odaklanıldığında, örneğin plandaki makroekonomik göstergelerin tahmininde "bir model" kullanıldığına dair bilgiye rastlanmıyor. Benzer durum sektörel tahminler için de geçerli. Bu konuda *DPT Bilgi Edinme Birimi'*ne yaptığımız 23.11.2006 tarihli başvurudan bugüne kadar herhangi bir sonuç alamadığımızı da belirtelim¹.

Ayrıca TÜİK (eski DİE) kurumsal web sitesinde en son 1998 yılına ait Türkiye (I-O) tablosuna ulaşılabilirken, 2006 yılının son ayına gelmemize rağmen siteden "daha yeni tarihli bir tablo" temin edilemiyor. Belirtildiği gibi bu tablolar kalkınma planlarındaki ekonomik ve sektörel büyüklüklerin tahmininde kullanılan çok önemli verileri içeriyorlar.

9. Kalkınma Planı'nın hedefleri ve yapılan tahminlerin ne kadar gerçekçi olduğu konusunda basına kadar yansıyan bir başka olay ise çok daha trajik bir nitelik taşıyor. DPT'nin öngördüğü yıllık ortalama büyüme hızlarının, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan (RTE) tarafından yetersiz görülerek, kendisinin talimatı doğrultusunda revize edildiğini basından öğrenmiştik. Böylelikle, DPT'nin 2013 yılında 8 bin 723 dolar olarak öngördüğü kişi başı milli gelir hedefi 10 bin 100 dolar olarak değiştiriliyor; buna paralel GSYİH'nın reel olarak "yıllık ortalama büyüme hızı" da %6,5'den %7'ye yükseltiliyor. Hal böyle olunca, RTE'den revizeli bu büyüme hızı tahminin arkasında hangi makroekonomik model ve veriler setinin olduğunu insan çok daha fazla merak ediyor.

Bir taraftan DPT'nin model konusundaki ketumluğu, diğer taraftan TÜİK'in planlamada temel veri kaynağı olan Input-Output tablosunun "yakın tarihte düzenlenmiş" halini yayınlamaması, 9. Kalkınma Planı'nın "RTE'den revizeli" hedef ve tahminleriyle bir arada değerlendirildiğinde, açıkçası bu kurumların kamuoyundan (siyaseten) veri ve model gizlediği izlenimini de uyandırmıyor değil. Sonuç olarak bahis konusu kurumların ellerinde gerçekten bir makroekonometrik model çalışması ve son yıllara ait bir (I-O) Tablosu varsa, bu bir şekilde açıklanmalı. Ancak bunlar açıklandığı taktirde ilgili plandaki makroekonomik ve sektörel tahminlerin gerçekliği konusunda bir fikir sahibi olunabilir. Yoksa 9. Kalkınma Planı, Türkiye planlama literatüründe yeni bir modelle anılacaktır: **RTE'den Revizeli "Kristal Küre" Modeli**

Alkan Soyak
5.12.2006

ⁱ Bu yazı yayımlandıktan 2 gün sonra (7.12.2006) DPT'den bir bilgilendirme notu gelmiştir. Aynen yayınlıyorum..

"Sayın Alkan Soyak

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma planında yer alan makroekonomik büyüklüklerin tahmininde, 1980-2005 dönemi yıllık verileri ile çalışan arz yönlü bir makroekonomik model kullanılmıştır. Plana baz oluşturan model çalışmasının kitap halinde yayınlanmasına yönelik çalışmalar devam etmekte olup, çalışmanın önümüzdeki aylarda tamamlanması beklenmektedir."